

Tuho- ja vieraslajien ennaltaehkäisyohjelma

1. Johdanto ja tavoitteet

Tuho- ja vieraslajien ennaltaehkäisyohjelma on osa kaupungin ympäristöterveyden ja ympäristönsuojelullista toimintaa. Ohjelmassa huomioidaan luonnon monimuotoisuus ja kestävä kehityksen periaatteet. Tuho- ja vieraslajien ennaltaehkäisyohjelma perustuu valtuustoaloitteeseen.

Kajaanin kaupungilla on käytössä sähköinen palautejärjestelmä. Kaupungin yleisiltä- ja puistoalueilta löytyneet tuhoeläin- ja vieraskasvilajihavainnot tulee ilmoittaa ensisijaisesti kaupungin palautejärjestelmään: <https://asiointi.kajaani.fi/eFeedback>. Lisäksi hyödynnetään Trimble Feedback -mobiilipalautesovellusta (<https://app.trimblefeedback.com/fi>). Palautejärjestelmään tulleet julkaistut ilmoitukset ovat nähtävillä palautejärjestelmässä.

Ohjelmatyössä hyödynnetään olemassa olevaa palautejärjestelmää tuho- ja vieraslajien ongelman laajuuden kartoittamisessa asemakaava-alueella. Tietojen pohjalta kehitetään järjestelmiä tarpeen mukaan. Saatuja palautteita ja niiden tietoja hyödynnetään kaupungin torjuntatoimien kohdentamisessa sekä alueiden asukkaiden, yritysten ja yhdistysten ohjeistamisessa torjuntatoimiin.

2. Tuhoeläinlajeja Kajaanin alueella

Laji.fi -tietojen pohjalta yleisimmät tuhoeläinlajit Kajaanissa ovat:

- Jyrsijät: rotta (vieraslaji), hiiri, myyrä
- Kanadanmajava (vieraslaji)
- Espanjansiruetana (vieraslaji)
- Lehtokotilo
- Minkki (vieraslaji)
- Linnut: lokki, kesykyyhky, naakka, harakka, varis

2.1. Tuhoeläinlajien torjuminen

Tuholaiseläinten hävittäminen on ensisijaisesti kiinteistön omistajan tai haltijan vastuulla ja taloyhtiöissä myös isännöitsijän vastuulla. Kajaanissa terveydensuojeluviranomaisena toimii Kainuun ympäristöterveyspalvelut, joka voi lähettää kirjeen terveydensuojelulain (763/1994) 31 §:n mukaisesti. Edellä mainitussa pykälässä mainitaan, että kunnan terveydensuojeluviranomainen voi velvoittaa kiinteistön tai yleisen alueen omistajan tai haltijan ryhtymään tarvittaessa toimenpiteisiin terveyshaittaa aiheuttavien

mikrobien ja vahinkoeläinten hävittämiseksi kiinteistöltä tai yleiseltä alueelta. Kirjeessä voidaan esittää saatu havainto haittaeläimistä ja keinoja tuholaiseläinten torjuntaan kiinteistöllä. Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi määrätä kunnassa tarpeellisista toimenpiteistä vahinkoeläinten hävittämiseksi, mikäli niiden voidaan katsoa levittävän tautoja tai muutoin aiheuttavan terveyshaittaa.

Kaupungin ympäristönsuojelu antaa neuvontaa ja ohjeistusta jätehuollon järjestämisestä ja roskaantumisen estämisestä kiinteistöllä. Tarvittaessa suoritetaan valvontaa, jonka pohjalta voidaan velvoittaa asukkaat korjaamaan puutteet.

2.2. Ennaltaehkäisy ja torjuntatoimia

Tuhoeläinilmoituksista lähestytään asukkaita ja neuvotaan suoritettavista toimenpiteistä. Erityisen tärkeää on ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin välittömästi tuhoeläinten hävittämiseksi tai karkottamiseksi. Tuhoeläimiä voivat houkuttaa paikalle esimerkiksi muiden eläinten ruokkiminen tai huonosti hoidettu jätehuolto. Jätehuoltomääräyksen 18 §:n mukaisesti biojätteen saa kompostoida vain sitä varten suunnitellussa suljetussa ja hyvin ilmastoidussa kompostorissa, johon haittaeläinten pääsy on estetty. Kompostoria on hoidettava niin, että elintarvikejäte kompostoituu ja kompostori on asianmukaisessa kunnossa. Biojätettä ei tule jättää muutoinkaan tuholaiseläinten saataville. Biojätettä ovat tavanomaisen kotitalouksissa syntyvän lisäksi esimerkiksi puista putoavat omenat ja keräämättömät marjat. Tuhoeläimet, kuten rotat, pesiytyvät alueille, joista niiden on mahdollista löytää ravintoa ja pesimäpaikkoja.

Siksi on myös tärkeää seurata omien esimerkiksi jäteastioiden ja -katosten kuntoa säännöllisesti ja korjata mahdolliset puutteet välittömästi. Esimerkiksi rotta mahtuu kulkemaan 2 euron kolikon kokoisesta raosta jätekatokseen tai -astiaan. Ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ovat esimerkiksi:

- Rakennustekniset toimenpiteet (estetään jyrksijöiden pääsy sisätiloihin)
- Siivous ja jätehuolto kunnossa
- Varastoissa mahdollisimman jyrksijätiiviit tilat ja -säilytysastiat

Tuhoeläimet eivät kunnioita kiinteistörajoja, joten yhteistyö naapuruston kanssa on erittäin tärkeää ennaltaehkäisyssä ja torjunnassa. Mikäli kiinteistöllä havaitaan jälkiä tai ulostetta, on tärkeää pyrkiä kartoittamaan missä jyrksijät liikkuvat ja onko kyseessä hiiri vai rotta. Rottaongelman torjunta kannattaa aloittaa ensin esimerkiksi loukutuksin. Mikäli ongelma ei poistu omatoimisella torjunnalla, voi avuksi hankkia ammattimaista torjuntaa tekeviä yrityksiä.

Tukesin (21.2.2019) rottien ja hiirien torjuntaa koskevan ohjeen mukaisia suositeltavia torjuntatoimenpiteitä ovat (<https://tukes.fi/documents/5470659/6372697/N%C3%A4in+torjut+jyrksij%C3%B6it%C3%A4/>):

- Loukkupyynti, jossa voidaan käyttää riittävän tehokkaita tappoloukkuja tai elävänä pyydystäviä loukkuja. Loukkupyynti ei välttämättä saavuta toivottua torjuntatulosta, koska rotat karttavat uusia asioita elinympäristössään (neofobisia). Liima-ansojen käyttö on kielletty eläinsuojelulain perusteella.
- Jyrsijämyrkyt, jotka ovat pääasiassa veren hyytymisen estäjiä (antikoagulantteja). Kaupoista saatavat valmisteet tehoavat pääasiassa hiiriä vastaan ja saattavat kelvata myös muille kuin kohde-eläimille. Rottiin tehoavat myrkyt ovat tarkoitettu ammattikäyttöön ja luvanvaraisia. Syötit tulee aina sijoittaa niille tarkoitettuihin syöttilaatikoihin, jotta muut eläimet tai lapset eivät pääse niihin käsiksi. Laatikot ja myrkyt tulee kerätä pois torjuntatoimenpiteen päätyttyä, koska jyrsijämyrkyt ovat vaarallista jätettä. Huomioithan, että jos käytät myrkkijä et voi hallita sitä mihin paikkoihin jyrsijät mahdollisesti kuolevat ja voivat täten myös aiheuttaa hajua tai muita ongelmia.

Lintujen torjumiseksi suositellaan esimerkiksi jätekatosten avoimien ikkunoiden ja muiden käyntireittien verkottamista. Tällöin estetään lintujen vapaa pääsy avoimiin jäteastioihin. Suositellaan myös mahdollisuuksien mukaan siirtymistä pois jäteaitauksiin pohjautuvista keräysjärjestelmistä ja siirtymään jätekatoksiin tai syväkeräysastioihin.

2.3. Rakennusten ja kiinteistön kunnossapito

Rakentamislain (751/2023) 140 §:n 1 momentin mukaisesti rakennuksen omistajan on:

1) pidettävä rakennus ympäristöineen sellaisessa kunnossa, että se jatkuvasti täyttää terveellisyyden, turvallisuuden ja käyttökelpoisuuden vaatimukset eikä aiheuta ympäristöhaittaa tai rumenna ympäristöä;

Sen lisäksi 2 momentissa mainitaan, että kaavassa tai lain nojalla suojellun rakennuksen omistajan on rakennuksen käytössä ja kunnossapitämisessä lisäksi otettava huomioon rakennussuojelusta johtuvat vaatimukset heikentämättä rakennuksen turvallisuuteen tai terveellisyyteen liittyvää ylläpitoa.

Rakentamislain 141 §:n mukaan, jos rakennuksen omistaja laiminlyö kunnossapitovelvollisuutensa, kunnan rakennusvalvontaviranomainen voi määrätä rakennuksen tai sen osan korjattavaksi tai rakennuksen ympäristön siistittäväksi. Jos rakennuksesta tai sen osasta on ilmeistä vaaraa terveellisyydelle tai turvallisuudelle, rakennusvalvontaviranomaisen on kiellettävä rakennuksen tai sen osan käyttäminen tai määrättävä rakennus tai sen osa purettavaksi.

Ennen korjauskehotuksen antamista rakennusvalvontaviranomainen voi määrätä rakennuksen omistajan esittämään rakennusta koskevan kuntotutkimuksen terveellisyyden tai turvallisuuden johdosta ilmeisen välttämättömien korjaustoimenpiteiden selvittämiseksi.

2.4. Luonnonvaraisten eläinten ruokintakielto

Kajaanin kaupungin ympäristötekninen lautakunta on päätöksellä 28.8.2024 § 69 kieltänyt luonnonvaraisten eläinten ruokkiminen kaupungin hallitsemilla maa-alueilla asema-kaava-alueella. Päätöksen mukaista kieltoa suositellaan noudatettavaksi myös yksityisomisteisilla kiinteistöillä.

Jos havaitaan ruokkimista tai siitä aiheutuvaa roskaantumista tai terveyshaittaa, voi kaupunki viedä asiaa eteenpäin ja tarvittaessa periä siivoamisesta aiheutuneet kustannukset ruokintakiellon rikkojalta.

2.5. Pakkokeinot

Ympäristönsuojelun valvontakeinoja ovat jätelain (646/2011) mukaiset keinot. Valvontaviranomainen antaa neuvoja ja ohjausta. Tilanne pyritään ensisijaisesti korjaamaan niin, että haitan aiheuttaja omaehtoisesti ryhtyy toimenpiteisiin laillisen tilan palauttamiseksi. Terveystensuojelulain 31 §:n mukaisesti kunnan terveystensuojeluviranomainen voi velvoittaa kiinteistön tai yleisen alueen omistajan tai haltijan ryhtymään tarvittaessa toimenpiteisiin terveyshaittaa aiheuttavien mikrobien ja vahinkoeläinten hävittämiseksi kiinteistöltä tai yleiseltä alueelta. Tarvittaessa voidaan antaa jätelain 125 §:n mukainen yksittäinen määräys, joka on tarpeen roskaantumisen ehkäisemiseksi tai jätehuollon asianmukaiseksi järjestämiseksi.

Jätelain 72 §:n mukainen yleinen roskaamiskielto ja 73 §:n mukainen roskaajan siivoamisvelvollisuus velvoittavat, ettei ympäristöä saa roskata sekä roskaamisen aiheuttajan poistamaan roskaava esine tai aine ympäristöä ja siivoamaan roskaantunut alue.

Mikäli haitan aiheuttaja ei omatoimisesti ryhdy toimenpiteisiin, annetaan hänelle kehoitus saattaa tilanne säännösten ja määräysten mukaiseksi. Valvontaviranomainen valvoo, että kehoitusta ja siinä asetettua määräaikaa noudatetaan.

Mikäli haitan aiheuttaja ei noudata kehoitusta ja saata tilannetta säännösten ja määräysten mukaiseksi, voidaan asiaan käyttää laissa vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta (vieraslajilaki, 1709/2015) 17 §:n mukaista hallintopakkomennettelyä. Viranomaisen käyttäessä hallintopakkoa haitan aiheuttajalle annetaan määräys tai kielto toimia määrättyllä tavalla. Veloitetta voidaan tehostaa toimen vaikuttavuuden ja varmistamiseksi uhkasakon, teettämisen tai keskeyttämisen uhalla. Tarvittaessa asiasta tehdään myös tutkintapyyntö poliisille.

3. Kiinteistön asukkaalla on ensisijainen velvollisuus hävittää vieraskasvilaji- esiintymä

Haitallisen vieraslajikasvin kasvattaminen on kielletty vieraslajilain 11 §:n 2 momentin 2) kohdassa. Kun haitallista vieraslajikasvia kasvaa kiinteistöllä, joka on omistajansa tai haltijansa jatkuvassa käytössä ja hoidossa, maa- ja metsätalousministeriön käsityksen mukaan lajin esiintyminen kiinteistöllä on perusteltua rinnastaa lajin kasvattamiseen.

Haitallisen vieraslajikasvin esiintymä ei tällöin käytännössä eroa kiinteistöllä esiintyvien muiden lajien esiintymistä.

Haitalliset vieraskasvilajiesiintymät tulee hävittää asianmukaisesti, mutta kuitenkin huomioiden lajikohtaiset ohjeet. Kasvijätettä torjuntakohteelta tai puutarhoista ei saa viedä luontoon tai hävittää komposteissa. Avokomposteihin sijoitetut vieraskasvilajien jätteet karkaavat helposti luontoon. Vieraskasvilajijätettä voi polttaa jätehuoltomääräyksiensä mukaisesti pieniä määriä taajama-alueen ulkopuolella, mutta polttaessa tulee ottaa huomioon paloturvallisuus ja savuhaitat ympäristöön.

Kainuun jätehuollon kuntayhtymä Ekokymppi ottaa kaiken vieraskasvijätteen maksutta vastaan Kajaanissa Risu-Mattilassa, osoite Vuoreslahdentie 191 ja Majasaaren jätekeskuksessa, osoite Mustantie 500.

3.1. Yleisimpiä haitallisia vieraskasvilajeja Kajaanin alueella

Vieraslajit.fi -sivuston mukaan yleisimpiä haitallisia vieraskasvilajeja ovat:

- Komealupiini
- Jättipalsami
- Kurturuusu
- Jättiputkiryhmä
- Japanintatar ja sahalinintatar
- Viitapihlaja-angervo ja valkopajuangervo (15.8.2025 alkaen)

Ajankohtaista tietoa löytää lisää www.vieraslajit.fi -verkkosivulta.

3.2. Leviämisen ehkäisy ja torjuntatoimia

Kiinteistön omistajan tai haltijan on hävitettävä kasvattamansa haitallisen vieraslajikasvin esiintymä alueeltaan, joissain tapauksissa tehokkaasti suoritettu lajin leviämisen estäminen voi olla riittävä toimenpide hävittämisen sijaan. Hävittämisvelvoite voi koskea myös naapurikiinteistöltä tai muualta ympäristöstä levinneitä esiintymiä, vaikka niitä ei kasvatettaisi. Tästä syystä naapurustoissa olisi suositeltavaa ryhtyä torjuntaan samankaltaisesti ja yhteistyössä.

Vieraslajilain 7 §:n mukaisesti lupa- ja valvontavirasto (LVV) valvoo vieraslajiasetuksen ja -lain noudattamista. LVV:n yhteystiedot: Ympäristöasioiden puhelinvaihe: 0295 256 920 ja sähköposti: asiakaspalvelu.ymparisto@lvv.fi. Lisätietoja vieraslajeista ja niiden torjunnasta tai hävittämisestä: www.vieraslajit.fi ja www.vieraslajitveks.fi.

4. Ammatillaiset auttavat

Hävittämisessä ja vieraslajeihin liittyvissä kysymyksissä apua tarjoavat muun muassa Kainuun ympäristöterveyspalvelut, Kajaanin kaupungin katu- ja puistoyksikkö ja ympäristönsuojelutarkastajat, LVV:n vieraslajiasiantuntijat, Kainuun jätehuollon

kuntayhtymän Ekokympin Vieraslajit Veks -projektin projektipäällikkö ja yksityiset torjuntaa suorittavat ammattilaiset.

Kaupungin yleisiltä- ja puistoalueilta löytyneet tuhoeläin- ja vieraskasvilajihavainnot tulee ilmoittaa ensisijaisesti kaupungin palautejärjestelmään: <https://asiointi.kajaani.fi/eFeedback>. Vaihtoehtoisesti ilmoituksen voi jättää Trimble Feedback -mobiilipalautusovelluksen kautta (<https://app.trimblefeedback.com/fi>). Palveluissa voi merkitä karttapohjaan, mistä havainto on löytynyt ja verkkopalvelusta löytyy tietoa eri vieraslajeista. Tarkan sijainnin lisääminen helpottaa havaintojen paikantamista. Havainnoista voi ilmoittaa myös puhelimitse numeroon 08 61551.

Havaintoja haitallisista vieraslajeista kannattaa aina ilmoittaa www.vieraslajit.fi -nettisivun Havainnot -kohdasta. Tällöin saadaan kerättyä tarkempaa tietoa lajien levinneisyydestä ja esiintymien vaikutuksista luonnon monimuotoisuuteen, jotta torjuntatoimet osataan kohdistaa alueille, missä niistä saadaan myös kustannuksiin nähden paras hyöty.

5. Ohjelman toteutus

Eri viranomaistahot tekevät yhteistyötä tuho- ja vieraslajien ennaltaehkäisyohjelman tunnetuksi tekemisessä ja toteuttamisessa.

Ympäristönsuojelu ja rakennusvalvonta

Kaupungin ympäristönsuojelu on laatinut valtuustoaloitteen mukaisen tuho- ja vieraslajien ennaltaehkäisyohjelman ja hoitaa sen ylläpitoa. Ympäristönsuojelu antaa neuvontaa ja ohjeistusta jätehuollon järjestämisestä kiinteistöllä. Ympäristönsuojelu ottaa vastaan ilmoituksia tuhoeläimistä sekä vieraslajeista yksityisillä kiinteistöillä ja yleisestä roskaantumisesta. Rakennusvalvonta valvoo, että kiinteistöjen käyttö on rakentamislain ja voimassa olevan rakennusjärjestyksen mukaista, jolloin esimerkiksi jätteiden käsittelyä koskevat käsittelytilat ovat asianmukaiset, siten että niiden rakenteet estävät tuhoeläinten pääsyn tiloihin.

Ympäristönsuojelu tiedottaa ja huomioi valvonnassa, ettei ympäristöluvanvaraisille maankaatopaikoille tuoda vieraslajiperäistä kasvijätettä.

Katu- ja puistoyksikkö

Kaupungin katu- ja puistoyksikkö vastaanottaa palautteita tuhoeläimistä ja vieraskasvilajeista. Saatujen palautteiden pohjalta asukkaita tiedotetaan alueella havaituista tuhoeläimistä, joista yhtenä esimerkkinä käytetään rottatiedotekirjettä. Kaupungin omistamat yleiset alueet tarkastetaan ilmoitusten pohjalta ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin. Kaupunki toteuttaa vieraskasvilajien poiston kaupungin omistamilta yleisiltä katu-, puisto- ja lähimetsäalueilta.

Ympäristöterveys

Kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveydensuojelua siten, että asukkaille turvataan terveellinen elinympäristö. Kainuun ympäristöterveyspalvelut toimii Kajaanin terveydensuojeluviranomaisena ja valvoo terveydensuojelulain noudattamista. Terveydensuojelulain tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa (terveydensuojelu).

Ensisijaisesti terveydensuojeluviranomainen tiedottaa, ohjaa ja neuvoo haittaeläinten torjunnan toteuttamisessa. Terveydensuojeluviranomainen voi myös antaa määräyksiä vahinkoeläinten hävittämiseksi, mikäli niiden voidaan katsoa levittävän tauteja tai muutoin aiheuttavan terveyshaittaa. Lähtökohtaisesti terveydensuojeluviranomainen tekee yhteistyötä ja tarkastuksia ympäristönsuojelun sekä katu- ja puistoyksikön kanssa. Lisäksi yhteistyössä on laadittu tiedotteita rottien esiintymisestä ja niiden torjuntatoimenpiteistä.

Palautejärjestelmä ja tiedon keruu

Kaupungin yleisiltä katu-, puisto- ja lähimetsäalueilta löytyneet vieraskasvilajihavainnot tulee ilmoittaa ensisijaisesti kaupungin palautejärjestelmään: <https://asiointi.kajaani.fi/eFeedback>. Palautejärjestelmään tulleet julkaistut ilmoitukset ovat nähtävillä palautejärjestelmässä. Ilmoitusten perusteella kaupunki ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

Tietojen pohjalta kehitetään palautejärjestelmää tarpeen mukaan.

Tiedottaminen

Kukin taho vastaa omalta osaltaan tarvittavasta tiedottamisesta ja neuvonnasta toimialueellaan. Tarvittaessa hyödynnetään kaupungin viestintäkanavia tiedottamisessa ja tiedon jakamisessa eteenpäin asukkaille, yhdistyksille ja yrityksille.

Tuho- ja vieraslajien levinneisyyden selvittämiseksi toteutetaan asukaskysely. Asukaskyselyn tuloksia voidaan hyödyntää asukkaiden tiedottamisessa tuho- ja vieraslajitorjunnassa.

Ennaltaehkäisyohjelmasta laaditaan tiivistelmä asukkaiden tiedottamiseksi.